

МОВНИЙ ЕТИКЕТ. МОВНІ ФОРМУЛИ. СТАНДАРТНІ ЕТИКЕТНІ СИТУАЦІЇ

Шаповалова Ольга Ігорівна

Студентка I курсу

Юридичного факультету, гр. ЮД-241

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Майборода Анна Сергіївна

Студентка I курсу

Юридичного факультету, гр. ЮД-241

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Леонова Наталія Валеріївна

Кандидат філологічних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Українська мова належить списку наймилозвучніших мов у світі, та займає третю позицію у цьому рейтингу [1]. Але не дивлячись на таке визнання, питання популяризації мови підіймається дуже давно і з часом лише стає дедалі актуальнішим. В певній мірі цьому сприяють заходи патріотичного виховання, які активно запроваджуються, в тому числі в освітній процес. І як результат ми можемо спостерігати наразі, що все більше й більше людей розмовляють українською. Саме тому дослідження питання базового мовного етикету як засобу для підвищення престижу потребує наукового дослідження.

Етикет від початкового трактування означає манеру поведінки [2]. Під цим поняттям також слід розуміти правила ввічливості та субординації, які негласно прийняті у суспільстві. А мовний етикет об'єднує у собі й поведінку мовця, й культуру мовлення.

Основними вимогами культури мовлення є виявлення ввічливості, стриманості у виразах, пошани, такту, дотримання структури мовлення: вітання, вибачення, поради, співчуття, запрошення. Це робить спілкування приємним, бажаним та культурним.

Для кожної мови є своя система висловів, що називають мовленнєвим етикетом. Вона базується на словесному різнобарв'ї, якнайповніше репрезентуючи етнічну самобутність мови. Тобто - чим більше подібних виразів та їх варіацій - тим унікальніша мова.

Знання й, щонайголовніше, розуміння правил культури мовлення виступає не тільки показником інтелекції людини, а має безпосередній вплив на її розумовий розвиток, формування високої моралі, та, навіть, на сутність особистості. Особливо для практичної людини, засвоєння національного мовленнєвого етикету й вміння їм користуватися відповідно до ситуації є настійно необхідною навичкою.

Ці сформовані багатовіковою історією норми моральності є результатом процесу становлення взаємин між людьми. Без їх дотримання неможливе існування культурних відносин у побутових ситуаціях, та у політичних й економічних відносинах між країнами.

Простими словами - мовний етикет є комплексом мовних засобів, що визначає еталон мовленнєвої поведінки, що сформувався історично у культурних верствах народу.

Звичайно, це все потрібно для збереження честі й гідності людини у соціумі, наприклад, перед своїм співрозмовником. Варіативність теми й мети бесіди є практично безмежною, й до кожної із цих ситуацій є своя структура, що визначає чи є етикетною дана ситуація. Усі ситуативно-тематичні групи окремо установлюють поведінку щодо адресата мовлення, й різняться саме за семантичними та стилістичними ознаками. Й, звичайно, вибір та побудова етикетної поведінки залежить від таких визначальних факторів як: насамперед вік людини, соціальна роль та статус, культурно освітній рівень співрозмовника та соціальна дистанція між мовцем та адресатом мовлення, певна специфіка відносин у характерній ситуації спілкування [3].

Структура мовного етикету властива усім культурним мовцям хоча б через те, що це закладається з дитинства. І такі елементи комунікативних ситуацій як знайомство, привітання, звертання, запрошення, згода, відмова, прощання, подяка, порада, прохання, вибачення, побажання, поздоровлення, похвала, співчуття, комплімент тощо. Серед цих елементів виділяють такі ситуації, які вживають при встановленні контакту між мовцями: формули звертань і вітань; формули для підтримання контакту - формули прохання, подяки, вибачення і т.д.; формули для припинення контакту - формули прощання, побажання тощо [4].

Вищеперелічені формули покликані репрезентувати культуру та ввічливість співрозмовників. Однак, треба розуміти, що закріпленість за певними ситуаціями висловів етикету покликало за собою установа стійких формул у спілкуванні, які також можна окреслити як типові, повторювані конструкції, тобто, кліше, що використовують безпосередньо до ситуації.

Далі логічно-послідовним вважаємо за необхідне навести приклади найбільш типових та розповсюджених формул:

1. Етикетні формули, які виражають вітання: “Доброго ранку!”; “Добрий день!”; “Добрий вечір!”; “Вітаю!”.

Також, як і до кожної із формул, до формул вітання є окресленні вимоги, що будуть відповідати етикетним нормам, як, наприклад: якщо Ви молодший, вітайтеся першим; незалежно від віку, статі, соціальної групи першою вітається особа, яка заходить до приміщення; вітаючись, коректно посміхайтесь, тримайте зі співрозмовником зоровий контакт, не тримайте руки у кишенях. З виключень, що належать до статі, належить також те, що у рукавичках собі може дозволити вітатися лише жінка; чоловік, незалежно від віку, статі, соціального статусу, вітає жінку першим (але руку першою подає жінка); згідно з нормами субординації, підлеглий має привітати свого керівника; вітаючись, треба добирати коректну формулу вітання, що доречна до ситуації; у гостях першою вітають господиню, потім господаря, а вже потім гостей тощо.

2. Етикетні одиниці звертання: Мамо, тату, доню, сину, сестро, брате, бабусю, дідусю, пані, пане, панно, паничу, панове, добродію, добродійко, добродії, товаришу, товариство, друже, приятелю, подруго, колего...

3. Етикетні формули, що супроводжують знайомство: “Знайомтесь (представлення певної особи)”; “Я хочу представити Вам....(представлення певної особи)”; “Дозвольте познайомити,(представлення певної особи)”; “Маю честь відрекомендувати.... (представлення певної особи)” тощо.

4. Етикетні формули вибачення: “Вибачте”; “Пробачте”; “Даруйте”; “Прошу вибачення”; “Перепрошую” тощо.

5. Етикетні формули, що виражають прохання: “Будь ласка”; “Будьте ласкаві”; “Прошу Вас”; “Маю до Вас прохання...(вираження прохання)”; “Чи можу звернутися до Вас із проханням...(вираження прохання)”; тощо.

6. Етикетні формули подяки: “Дякую!”; “Прийміть мою найщирішу подяку”.

7. Конструкції побажання: “Будьте щасливі!”; “Щасливої дороги!”; “Успіхів Вам!”; “Нехай щастить!”.

8. Етикетні формули згоди: “Так”; “Згоден”; “Домовилися”; “Ви маєте рацію”; “Безперечно”; “Безсумнівно”; “Безумовно”; “Ми в цьому переконані”; “Гаразд”; “Із задоволенням”; тощо.

9. Етикетні формули заперечення: “Ні”; “Я не згоден”; “Це не точно”; “Ви не маєте рації”; “Ви помиляєтеся”; “Шкодую, але я мушу відмовитися”; “Про це не може бути й мови”; тощо.

10. Етикетні формули прощання: “Прощайте!”; “До зустрічі!”; “До побачення!”; “Бувай здоровий!” [5;6].

Культура мовлення - це ціле мистецтво, що являє собою не тільки мовленнєвий етикет, а й володіння фонетичними, лексичними, синтаксичними морфологічними й стилістичними засобами у межах кодифікованих літературних норм [7]. Мовлення повинно бути не тільки правильним, а й синтаксично багатим та різноманітним.

Також, не треба забувати й про те, що той хто дійсно володіє культурою мовлення має виділяти тон, що допускається для певної ситуації, вміти доречно себе поводити: вислухати промову співрозмовника, підтримати тему, відповідати пристойно та тримати тон. Сукупність усіх цих факторів являють собою основні вимоги культури усного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції /відп. ред. С.В. Шевчук, відп. за випуск Ю.Б. Виноградова, С.В. Глущик. К.: Вид- во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 176 с. С.86-87.
2. Сучасний словник іншомовних слів. укл. О. І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. К. : Довіра, 2006. 789 с. С.563-566.
3. Афанасьєв І. Діловий етикет. Етика ділового спілкування. К. : Альтерпрес, 2003. 368с. С.127.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 273с. С.197-201.
5. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови : навч. посібн. К. : МАУП, 2002. 208с. С. 36-38.
6. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2003. 480с. С. 360-367
7. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : підручник. К. : Вища школа, 2003. 173с. С.166-167.